

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έβδομο τμήμα)

της 6ης Ιουλίου 2023*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας – Άρθρο 12 – Καθεστώς αυστηρής προστασίας ορισμένων ζωικών ειδών – Άρθρο 16 – Παρέκκλιση – Τρόπος χορήγησης τέτοιας παρέκκλισης – Δικαίωμα συμμετοχής του κοινού»

Στην υπόθεση C-166/22,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το High Court (ανώτερο δικαστήριο, Ιρλανδία) με απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2022, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Φεβρουαρίου 2022, στο πλαίσιο της δίκης

Hellfire Massy Residents Association

κατά

An Bord Pleanála,

Minister for Housing, Local Government and Heritage,

Ireland,

Attorney General,

παρισταμένων των:

South Dublin County Council,

An Taisce – The National Trust for Ireland,

Save Our Bride Otters,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έβδομο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. L. Arastey Sahún, πρόεδρο τμήματος, F. Biltgen και J. Passer (εισηγητή),
δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Hellfire Massy Residents Association, εκπροσωπούμενη από τον B. Harrington, solicitor, τον J. Devlin, SC, και τον J. Kenny, BL,
- η An Bord Pleanála, εκπροσωπούμενη από την R. Minch, SC, την L. Mullett, solicitor, τον B. Foley, SC, και τον S. Hughes, BL,
- ο Minister for Housing, Local Government and Heritage, η Ireland και ο Attorney General, εκπροσωπούμενοι από την M. Browne, την J. Brennan, και τον A. Joyce, επικουρούμενους από την E. Barrington και τον T. Flynn, SC,
- η Save Our Bride Otters και η An Taisce – The National Trust for Ireland, εκπροσωπούμενες από τον F. Logue, solicitor,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Gattinara και C. Hermes,

κατόπιν της απόφασης που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των άρθρων 12 και 16 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7), και του άρθρου 6, παράγραφοι 1 έως 9, καθώς και του άρθρου 9, παράγραφος 2, της σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, υπογραφείσας στο Ώρχους στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκριθείσας εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1, στο εξής: σύμβαση του Ώρχους).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Hellfire Massy Residents Association και, αφετέρου, της An Bord Pleanála (υπηρεσίας χωροταξικού σχεδιασμού, Ιρλανδία) (στο εξής: υπηρεσία), καθώς και του Minister for Housing, Local Government and Heritage (Υπουργού Στέγασης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Ιρλανδία), της Ireland (Ιρλανδίας) και του Attorney General (γενικού εισαγγελέα, Ιρλανδία) (στο εξής, από κοινού: ιρλανδικές αρχές), σχετικά με το κύρος οικοδομικής άδειας χορηγηθείσας από την υπηρεσία και με το κύρος των διατάξεων περί μεταφοράς των άρθρων 12 και 16 της οδηγίας 92/43 στο ιρλανδικό δίκαιο.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

- 3 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της σύμβασης του Ώρχους έχει ως εξής:

«Κάθε μέρος:

- α) εφαρμόζει τις διατάξεις του παρόντος άρθρου όσον αφορά αποφάσεις για το κατά πόσον θα επιτρέπονται προτεινόμενες δραστηριότητες που απαριθμούνται στο παράρτημα I·
- β) σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο, εφαρμόζει επίσης τις διατάξεις του παρόντος άρθρου σε αποφάσεις για προτεινόμενες δραστηριότητες που δεν απαριθμούνται στο παράρτημα I, οι οποίες δύνανται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Για τον σκοπό αυτόν, τα μέρη καθορίζουν κατά πόσον η εν λόγω προτεινόμενη δραστηριότητα υπόκειται σε αυτές τις διατάξεις και
- γ) δύνανται να αποφασίζουν, κατά περίπτωση, εάν προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο, να μην εφαρμόζουν τις διατάξεις του παρόντος άρθρου για προτεινόμενες δραστηριότητες που εξυπηρετούν σκοπούς εθνικής άμυνας, εάν το εν λόγω μέρος κρίνει ότι η συγκεκριμένη εφαρμογή θα είχε δυσμενείς επιπτώσεις στους σκοπούς αυτούς.»

- 4 Οι παράγραφοι 2 έως 9 του άρθρου 6 καθορίζουν τους λεπτομερείς κανόνες για τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

- 5 Το άρθρο 9, παράγραφος 2, της σύμβασης του Ώρχους προβλέπει τα ακόλουθα:

«Κάθε μέρος, στο πλαίσιο της εθνικής του νομοθεσίας, εξασφαλίζει ότι το ενδιαφερόμενο κοινό:

- α) το οποίο έχει επαρκές συμφέρον ή, εναλλακτικά·
- β) το οποίο ισχυρίζεται προσβολή δικαιώματος, σε περίπτωση που η διοικητική δικονομία ενός μέρους το απαιτεί ως προϋπόθεση,

διαθέτει πρόσβαση σε διαδικασία επανεξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή/και άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου φορέα που καθορίζεται διά νόμου, προκειμένου να προσβάλει την ουσιαστική και τυπική νομιμότητα οποιασδήποτε απόφασης, πράξης ή παράλειψης που υπόκειται στις διατάξεις του άρθρου 6 και, σε περίπτωση που προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο και υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, άλλων σχετικών διατάξεων της παρούσας σύμβασης.

[...] αυτό που συνιστά επαρκές συμφέρον και προσβολή δικαιώματος προσδιορίζεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του εθνικού δικαίου και σύμφωνα με τον στόχο να παρέχεται στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας σύμβασης. Για τον σκοπό αυτόν, κρίνεται επαρκές για τον σκοπό του στοιχείου α), το συμφέρον οποιουδήποτε μη κυβερνητικού οργανισμού ο οποίος πληροί τις απαιτήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 5. Οι εν λόγω οργανισμοί θεωρείται επίσης ότι έχουν δικαιώματα που μπορούν να προσβληθούν για τον σκοπό του στοιχείου β).

Οι διατάξεις της παρούσας παραγράφου δεν αποκλείουν τη δυνατότητα προκαταρκτικής διαδικασίας επανεξέτασης ενώπιον διοικητικής αρχής και δεν επηρεάζουν την απαίτηση να εξαντληθούν οι διαδικασίες διοικητικής επανεξέτασης πριν από την προσφυγή σε διαδικασίες δικαστικής επανεξέτασης, σε περίπτωση που υφίσταται η εν λόγω απαίτηση βάσει του εθνικού δικαίου.»

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 92/43

- 6 Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43 ορίζει τα ακόλουθα:

«Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.»

- 7 Το άρθρο 12 της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπισθεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο σημείο α) του παραρτήματος IV, στην περιοχή φυσικής κατανομής τους, που να απαγορεύει:

- α) κάθε μορφή σύλληψης ή θανάτωσης, εκ προθέσεως, δειγμάτων αυτών των ειδών λαμβανομένων στη φύση·
- β) να παρενοχλούνται εκ προθέσεως τα εν λόγω είδη, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, την περίοδο κατά την οποία τα νεογνά εξαρτώνται από τη μητέρα, τη χειμερία νάρκη και τη μετανάστευση·
- γ) την εκ προθέσεως καταστροφή ή τη συλλογή των αυγών στο φυσικό περιβάλλον·
- δ) τη βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή των τόπων ανάπαυσης.

2. Τα κράτη μέλη απαγορεύουν την κατοχή, τη μεταφορά, την πώληση, ή την ανταλλαγή και την προσφορά προς πώληση ή ανταλλαγή των δειγμάτων των ειδών που έχουν συλληφθεί στο φυσικό περιβάλλον, εκτός εκείνων που συλλέγησαν νομίμως πριν από τη θέση σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

3. Οι απαγορεύσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 στοιχεία α) και β) και στην παράγραφο 2 εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια της ζωής των ζώων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο.

4. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν ένα σύστημα συνεχούς παρακολούθησης των τυχαίων συλλήψεων ή θανατώσεων των ειδών της πανίδας που απαριθμούνται στο σημείο α) του παραρτήματος IV. Βάσει των πληροφοριών που συγκεντρώνονται, τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν τις απαιτούμενες

περαιτέρω έρευνες ή μέτρα διατήρησης ώστε να διασφαλισθεί ότι οι τυχαίες συλλήψεις ή θανατώσεις δεν θα έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στα εν λόγω είδη.»

8 Το άρθρο 16 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη, υπό τον όρο ότι δεν υπάρχει άλλη αποτελεσματική λύση και ότι η παρέκκλιση δεν παραβιάζει τη διατήρηση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των πληθυσμών των συγκεκριμένων ειδών στην περιοχή της φυσικής του κατανομής, μπορούν να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις των άρθρων 12, 13, 14 και 15 στοιχεία α) και β):

- α) για να προστατεύσουν την άγρια πανίδα και χλωρίδα και να διατηρήσουν τους φυσικούς οικοτόπους·
- β) για να προλάβουν σοβαρές ζημιές, ιδίως των καλλιεργειών, της κτηνοτροφίας, των δασών, των πληθυσμών ιχθύων και των υδάτων και ιδιοκτησιών άλλης μορφής·
- γ) για λόγους δημόσιας υγείας και ασφαλείας ή για άλλους επιτακτικούς λόγους προέχοντος δημοσίου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων τυχόν λόγων κοινωνικού ή οικονομικού χαρακτήρα και ευεργετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον·
- δ) για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς λόγους, για λόγους αποκατάστασης πληθυσμών και επανεισαγωγής των εν λόγω ειδών και για επιχειρήσεις αναπαραγωγής που απαιτούνται για τους σκοπούς αυτούς, συμπεριλαμβανομένης της τεχνητής αναπαραγωγής των φυτών·
- ε) για να επιτρέψουν, υπό όρους αυστηρά ελεγχόμενους, την επιλεκτική και ποσοτικά περιορισμένη σύλληψη ή κράτηση περιορισμένου αριθμού, προσδιορισμένου από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, μερικών δειγμάτων των ειδών που αναφέρει το παράρτημα IV.

2. Τα κράτη μέλη αποστέλλουν στην Επιτροπή κάθε δύο χρόνια μια έκθεση, συντεταγμένη σύμφωνα με το υπόδειγμα που καταρτίζει η επιτροπή [η οποία συστήνεται βάσει του άρθρου 20], για τις παρεκκλίσεις που παραχωρήθηκαν δυνάμει της παραγράφου 1. Η Επιτροπή ανακοινώνει τη γνώμη της για αυτές τις παρεκκλίσεις μέσα σε δώδεκα μήνες το πολύ από την παραλαβή των εκθέσεων και ενημερώνει την επιτροπή.

3. Οι πληροφορίες πρέπει να περιλαμβάνουν:

- α) τα είδη τα οποία αφορούν οι παρεκκλίσεις και τους λόγους της παρέκκλισης, περιλαμβανομένης της φύσεως του κινδύνου, ενδεχομένως δε και τις εναλλακτικές λύσεις που δεν έγιναν δεκτές και τα επιστημονικά δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν·
- β) τα μέσα, τα συστήματα ή τις μεθόδους σύλληψης ή θανάτωσης ζωικών ειδών που επετράπησαν και τους λόγους της χρησιμοποίησής τους·
- γ) το χρόνο και τον τόπο παροχής αυτών των παρεκκλίσεων·
- δ) την αρχή την αρμόδια να δηλώνει και να ελέγχει ότι οι απαιτούμενοι όροι τηρούνται και να αποφασίζει ποια μέσα, δομές και μέθοδοι επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν, μέσα σε ποια όρια και από ποιες υπηρεσίες και ποιοι είναι οι επιφορτισμένοι με την εκτέλεση·
- ε) τα χρησιμοποιούμενα μέτρα ελέγχου και τα αποτελέσματά τους.»

Η οδηγία 2011/92/ΕΕ

- 9 Η αιτιολογική σκέψη 2 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2014/52/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014 (ΕΕ 2014, L 124, σ. 1) (στο εξής: οδηγία 2011/92), έχει ως εξής:

«Σύμφωνα με το άρθρο 191 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η πολιτική της [Ευρωπαϊκής] Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος στηρίζεται στις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, καθώς και στην αρχή “ο ρυπαίνων πληρώνει”. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον όλων των τεχνικών διαδικασιών σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όσο το δυνατό πιο έγκαιρα.»

- 10 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/92:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

α) “έργο”:

- η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή τεχνικών κατασκευών,
- άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν την εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους·

[...]

γ) “άδεια”: απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το έργο·

[...]».

- 11 Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να διασφαλισθεί ότι πριν χορηγηθεί άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, υπόκεινται σε υποχρέωση αδειοδότησης και εκτίμησης των επιπτώσεων τους. Αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4.

2. Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μπορεί να εντάσσεται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο υφιστάμενων διαδικασιών αδειοδότησης για έργα ή, αν δεν υπάρχει τέτοια διαδικασία, στα πλαίσια άλλων διαδικασιών ή των διαδικασιών που θα θεσπισθούν για την εκπλήρωση των στόχων της παρούσας οδηγίας.

3. Στην περίπτωση έργων για τα οποία προκύπτει ταυτόχρονα υποχρέωση διενέργειας εκτιμήσεων των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον από την παρούσα οδηγία και από την οδηγία [92/43] και/ή από την οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ 2010, L 20, σ. 7)], όπου

ενδείκνυται, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν τις δέουσες συντονισμένες και/ή κοινές διαδικασίες για την εκπλήρωση των απαιτήσεων της εν λόγω ενωσιακής νομοθεσίας.

Στην περίπτωση έργων, για τα οποία η υποχρέωση διενέργειας εκτιμήσεων των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον προκύπτει ταυτόχρονα από την παρούσα οδηγία και άλλο ενωσιακό νομοθέτημα πέραν των οδηγιών που απαριθμούνται στο πρώτο εδάφιο, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν συντονισμένες και/ή κοινές διαδικασίες.

[...]

12 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/92 ορίζει τα εξής:

«Στην εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται δεόντως, με βάση κάθε μεμονωμένη περίπτωση, οι άμεσες και έμμεσες σημαντικές επιπτώσεις ενός έργου:

α) στον πληθυσμό και την ανθρώπινη υγεία·

β) στη βιοποικιλότητα, και ιδίως τα προστατευόμενα είδη και ενδιαίτηματα με βάση την οδηγία [92/43] και την οδηγία [2009/147]·

γ) στο έδαφος, τα ύδατα, τον αέρα και το κλίμα·

δ) στα υλικά αγαθά, την πολιτιστική κληρονομιά και το φυσικό τοπίο·

ε) στην αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγόντων που αναφέρονται στα στοιχεία α) έως δ).»

13 Κατά το άρθρο 8α της οδηγίας 2011/92:

«1. Η απόφαση χορήγησης άδειας περιλαμβάνει τουλάχιστον τα ακόλουθα:

α) το αιτιολογημένο συμπέρασμα του άρθρου 1 παράγραφος 2 στοιχείο ζ) σημείο iv)·

β) τους περιβαλλοντικούς όρους που τίθενται στην απόφαση, περιγραφή των χαρακτηριστικών του έργου και/ή των μέτρων που προβλέπονται για να αποφευχθούν ή να μειωθούν και, ει δυνατόν, να αντισταθμισθούν τυχόν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, καθώς και τα μέτρα παρακολούθησης, όπως ενδείκνυται.

[...]

4. Σύμφωνα με τις απαιτήσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 στοιχείο β), τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα χαρακτηριστικά του έργου και/ή τα μέτρα που προβλέπονται για να αποτραπούν, να αποφευχθούν, να μειωθούν και, ει δυνατόν, να αντισταθμισθούν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, εφαρμόζονται από τον κύριο του έργου, και καθορίζουν τις διαδικασίες που αφορούν την παρακολούθηση των σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Το είδος των υπό παρακολούθηση παραμέτρων και η διάρκεια παρακολούθησης ανταποκρίνονται στη φύση, τη χωροθέτηση και το μέγεθος του έργου και στη σοβαρότητα των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Επιτρέπεται, κατά περίπτωση, η χρήση υφιστάμενων ρυθμίσεων παρακολούθησης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που απορρέουν από ενωσιακό νομοθέτημα, πλην της παρούσης οδηγίας, και από εθνικό νομοθέτημα, με σκοπό την αποφυγή αλληλεπικαλύψεων στην παρακολούθηση.

[...]»

Το ιρλανδικό δίκαιο

- 14 Το άρθρο 51 της European Communities (Birds and Natural Habitats) Regulations 2011 [κανονιστικής αποφάσεως του 2011, εκδοθείσας στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Πτηνά και Φυσικοί Οικότοποι) (στο εξής: κανονιστική απόφαση του 2011)] προβλέπει τα ακόλουθα:

«(1) Ο Υπουργός [Τεχνών, Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Γαελικών Περιοχών] λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπισθεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας της πανίδας την οποία αποτελούν τα ζωικά είδη που καταλέγονται στο πρώτο μέρος του πρώτου παραρτήματος.

(2) Ανεξαρτήτως οποιασδήποτε άδειας, νόμιμης ή άλλης, χορηγηθείσας σε ορισμένο πρόσωπο από δημόσια αρχή ή κατεχόμενη από ορισμένο πρόσωπο, πλην της περίπτωσης έκδοσής της κατά παρέκκλιση παρασχεθείσα από τον Υπουργό δυνάμει του άρθρου 54, πρόσωπο το οποίο, όσον αφορά τα είδη που καταλέγονται στο πρώτο μέρος του πρώτου παραρτήματος,

- (a) αιχμαλωτίζει ή θανατώνει εκ προθέσεως δείγμα των ειδών αυτών ευρισκόμενο στη φύση,
- (b) παρενοχλεί εκ προθέσεως τα εν λόγω είδη, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, την περίοδο κατά την οποία τα νεογνά εξαρτώνται από τη μητέρα, τη χειμερία νάρκη και τη μετανάστευση,
- (c) συλλέγει ή καταστρέφει εκ προθέσεως τα αυγά των συγκεκριμένων ειδών που βρίσκονται στη φύση,
- (d) φθείρει ή καταστρέφει έναν τόπο αναπαραγωγής ή έναν τόπο ανάπαυσης, ή
- (e) κατέχει, μεταφέρει, πωλεί, ανταλλάσσει, προσφέρει προς πώληση ή ανταλλαγή δείγματα των ειδών που έχουν ληφθεί από τη φύση, εκτός εκείνων που έχουν ληφθεί νομίμως κατά το άρθρο 12, παράγραφος 2, της οδηγίας [92/43],

διαπράττει αδίκημα.

(3) Οι απαγορεύσεις της παραγράφου 2 εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια του βιολογικού κύκλου ζωής της πανίδας ως προς την οποία εφαρμόζεται η παρούσα κανονιστική απόφαση.

(4) Ο Υπουργός ή η Υπουργός θεσπίζει ένα σύστημα παρακολούθησης των τυχαίων αιχμαλωτίσεων ή θανατώσεων της πανίδας την οποία αποτελούν τα ζωικά είδη που απαριθμούνται στο πρώτο μέρος του πρώτου παραρτήματος και, βάσει των πληροφοριών που συγκεντρώνονται, αναλαμβάνει τη διενέργεια των απαιτούμενων περαιτέρω ερευνών ή λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα διατήρησης, ώστε να διασφαλισθεί ότι οι τυχαίες αιχμαλωτίσεις και θανατώσεις δεν θα βλάψουν σημαντικά τα οικεία είδη.»

15 Το άρθρο 54 της κανονιστικής απόφασης του 2011 ορίζει τα ακόλουθα:

«(1) Κάθε πρόσωπο δύναται να ζητήσει από τον Υπουργό, ή από τον Υπουργό ή τους Υπουργούς της κυβέρνησης που είναι υπεύθυνοι για τα είδη ιχθύων του δεύτερου μέρους του πρώτου παραρτήματος, να επιτραπεί παρέκκλιση εφόσον τηρούνται οι απαιτήσεις των διατάξεων των άρθρων 51, 52 και 53.

(2) Στην περίπτωση που δεν εξευρίσκεται άλλη ικανοποιητική λύση και η παρέκκλιση δεν θίγει τη διατήρηση των πληθυσμών των ειδών τα οποία αφορά η οδηγία [92/43] σε ένα ευνοϊκό επίπεδο διατήρησης στον τόπο της φυσικής τους κατανομής, ο Υπουργός, ή ο Υπουργός ή Υπουργοί της κυβέρνησης που είναι υπεύθυνοι για τα είδη ιχθύων του τέταρτου παραρτήματος, μπορούν να παράσχουν τέτοια παρέκκλιση σε ένα ή περισσότερα πρόσωπα εφόσον η παρέκκλιση αυτή:

- (a) εξυπηρετεί την προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων,
- (b) στοχεύει στην πρόληψη σοβαρών ζημιών, ιδίως των καλλιεργειών, της κτηνοτροφίας, των δασών, των πληθυσμών ιχθύων και των υδάτων καθώς και ιδιοκτησιών άλλης μορφής,
- (c) ωφελεί τη δημόσια υγεία και ασφάλεια, ή προκρίνεται για άλλους επιτακτικούς λόγους υπερισχύοντος δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων τυχόν λόγων κοινωνικού ή οικονομικού χαρακτήρα, και για λόγους που συνεπάγονται θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον,
- (d) στοχεύει στην επίτευξη ερευνητικών και εκπαιδευτικών σκοπών, στην επίτευξη σκοπών αποκατάστασης πληθυσμών και επανεισαγωγής των ειδών αυτών ή στη διενέργεια των πράξεων αναπαραγωγής που απαιτούνται για την επίτευξη των εν λόγω σκοπών, περιλαμβανομένης της τεχνητής αναπαραγωγής των φυτών, ή
- (e) σκοπεί να καταστήσει δυνατή, υπό αυστηρά ελεγχόμενες προϋποθέσεις, την επιλεκτική και ποσοτικά περιορισμένη λήψη ή διατήρηση ορισμένων δειγμάτων των ειδών του πρώτου παραρτήματος, στον βαθμό που θα καθοριστεί από την παρέκκλιση.

(3) Παρέκκλιση επιτραπέισα δυνάμει της παραγράφου 2 υπόκειται στις προϋποθέσεις, τους περιορισμούς, τα όρια ή τις απαιτήσεις που κρίνονται ως κατάλληλα από τον Υπουργό.

(4) Οποιαδήποτε προϋπόθεση, περιορισμός, όριο ή απαίτηση στην οποία υπόκειται παρέκκλιση επιτραπέισα δυνάμει της παραγράφου 2 πρέπει να καθορίζεται στην παρέκκλιση αυτή.

(5) Πέραν των σχετικών προϋποθέσεων, περιορισμών, ορίων ή απαιτήσεων, παρέκκλιση επιτραπέισα δυνάμει του παρόντος άρθρου υπόκειται στις διατάξεις των παραγράφων 2 έως 5 του άρθρου 14 του Protection of Animals (Amendment) Act 1965 [νόμου του 1965 για την προστασία των ζώων (τροποποίηση)].

(6) Ο Υπουργός αποστέλλει ανά διετία έκθεση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, συντεταγμένη σύμφωνα με το υπόδειγμα που καταρτίζει το θεσμικό αυτό όργανο, για τις παρεκκλίσεις που έχουν κριθεί επιτρεπτές κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο 2.

- (7) Η έκθεση για την οποία γίνεται λόγος στην παράγραφο 6 πρέπει να μνημονεύει:
- (a) τα είδη που αποτελούν αντικείμενο των παρεκκλίσεων και την αιτία της παρέκκλισης, περιλαμβανομένης της φύσεως του κινδύνου με τις τυχόν εναλλακτικές λύσεις που δεν έγιναν δεκτές και τα επιστημονικά δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν,
  - (b) τα μέσα, τις εγκαταστάσεις ή τις μεθόδους αιχμαλώτισης ή θανάτωσης ζωικών ειδών που επετράπησαν και τους λόγους της χρησιμοποίησής τους,
  - (c) το χρονικό και τοπικό πλαίσιο εντός των οποίων επετράπησαν οι παρεκκλίσεις,
  - (d) την αρχή που είναι αρμόδια να δηλώνει και να εξακριβώνει ότι τηρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις και να αποφασίζει ποια μέσα, εγκαταστάσεις και μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν, εντός ποιων ορίων και από ποιες υπηρεσίες, και ποιοι είναι επιφορτισμένοι με τις σχετικές ενέργειες, και
  - (e) τα χρησιμοποιούμενα μέτρα ελέγχου και τα αποτελέσματά τους.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 16 Με απόφαση της 25ης Ιουνίου 2020, η υπηρεσία χορήγησε στο South Dublin County Council (συμβούλιο της κομητείας του Νότιου Δουβλίνου, Ιρλανδία) άδεια για έργο ανέγερσης δύο κτιρίων το οποίο περιελάμβανε επίσης την κατασκευή κέντρου υποδοχής επισκεπτών στο Montpelier Hill, στην κομητεία του Δουβλίνου, τη δημιουργία ενός μονοπατιού που διασχίζει το δάσος, μαζί με πεζογέφυρα πάνω από περιφερειακή οδό, τη μετατροπή δάσους κωνοφόρων σε δασώδη περιοχή φυλλοβόλων δένδρων, καθώς και την εκτέλεση εργασιών συντήρησης σε υπάρχοντα κτίσματα.
- 17 Η απόφαση αυτή αναφέρει ότι η υπηρεσία είχε προβεί σε δέουσα εκτίμηση, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43, και είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν επηρεάζονταν αρνητικά ευρωπαϊκοί οικότοποι.
- 18 Κατά την εν λόγω απόφαση, η υπηρεσία είχε επίσης προβεί σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κατά την έννοια της οδηγίας 2011/92, και είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι, υπό την επιφύλαξη της τήρησης των προϋποθέσεων που καθορίζονταν στην ίδια απόφαση, οι επιπτώσεις της προτεινόμενης πολεοδομικής διαμόρφωσης στο περιβάλλον ήταν αποδεκτές.
- 19 Με απόφαση της 2ας Ιουλίου 2021, το αιτούν δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή που ασκήθηκε από την προσφεύγουσα της κύριας δίκης κατά της αποφάσεως της 25ης Ιουνίου 2020, εξαιρουμένου του λόγου ακυρώσεως με τον οποίο αμφισβητήθηκε, όσον αφορά την κατάσταση μετά την έκδοση της προαναφερθείσας αποφάσεως, το κύρος των άρθρων 51 και 54 της κανονιστικής αποφάσεως του 2011.
- 20 Με τον λόγο αυτόν ακυρώσεως, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης υποστηρίζει ουσιαστικά ότι το καθεστώς αυστηρής προστασίας που προβλέπεται στο άρθρο 12 της οδηγίας 92/43, όπως τέθηκε σε εφαρμογή στο ιρλανδικό δίκαιο, είναι ανίσχυρο καθόσον, αφενός, δεν έχει συμπεριλάβει στη διαδικασία αδειοδότησης έργων τον μηχανισμό παρέκκλισης του άρθρου 16 της εν λόγω οδηγίας και, αφετέρου, δεν προβλέπει επαρκή συμμετοχή του κοινού με αποτέλεσμα να αντιβαίνει στη σύμβαση του Ωρχους.

- 21 Η υπηρεσία και οι ιρλανδικές αρχές αμφισβητούν το βάσιμο του προβαλλόμενου λόγου ακυρώσεως. Επιπλέον, αμφισβητούν τη δυνατότητα της προσφεύγουσας της κύριας δίκης, αφενός, να επικαλεστεί τη σύμβαση του Ώρχους, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνεται ρητή μνεία περί της συμβάσεως αυτής στα διαδικαστικά έγγραφά της, και, αφετέρου, να επικαλεστεί ενδεχόμενη μελλοντική ζημία σε αυστηρώς προστατευόμενα είδη.
- 22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το High Court (ανώτερο δικαστήριο, Ιρλανδία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν οι απορρέουσες από την υπεροχή της ενωσιακής έννομης τάξης γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης ως αποτέλεσμα ότι εθνικός δικονομικός κανόνας, κατά τον οποίο ο προσφεύγων στο πλαίσιο διαδικασίας δικαστικού ελέγχου νομιμότητας πρέπει να επικαλείται ρητώς τις σχετικές νομικές διατάξεις, δεν μπορεί να εμποδίσει τον προσφεύγοντα ο οποίος αμφισβητεί τη συμβατότητα του εθνικού δικαίου προς συγκεκριμένους κανόνες του δικαίου της Ένωσης να προβάλει επίσης αιτίαση στηριζόμενη σε νομικές αρχές ή πράξεις οι οποίες πρέπει να θεωρηθούν ως εγγενώς κρίσιμες για την ερμηνεία των εν λόγω κανόνων του δικαίου της Ένωσης, όπως για παράδειγμα η αρχή ότι το δίκαιο της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος θα πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με τη [σύμβαση του Ώρχους], ως αναπόσπαστο μέρος της έννομης τάξης της Ένωσης;
- 2) Έχουν τα άρθρα 12 και/ή 16 της οδηγίας [92/43] και/ή οι εν λόγω διατάξεις σε συνδυασμό με το άρθρο 9, παράγραφος 2, της [σύμβασης του Ώρχους], και/ή σε συνδυασμό με την αρχή ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν κάθε απαιτούμενο ειδικό μέτρο για την αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας, ως αποτέλεσμα ότι δεν χωρεί επίκληση εθνικού δικονομικού κανόνα, κατά τον οποίο ο προσφεύγων δεν πρέπει να θέτει “υποθετικό ζήτημα” και “πρέπει να θίγεται όντως ή εν τοις πράγμασι” προκειμένου να δύναται να αμφισβητήσει τη συμβατότητα του εθνικού δικαίου προς ορισμένη διάταξη του δικαίου της Ένωσης, με σκοπό την αντίκρουση αιτιάσεως προβληθείσας εκ μέρους προσφεύγοντος ο οποίος επικαλείται το δικαίωμα συμμετοχής του κοινού όσον αφορά ορισμένη απόφαση της Διοίκησης και επιθυμεί, εν συνεχεία, να αμφισβητήσει δικαστικώς το κύρος εθνικής ρυθμίσεως υπό το πρίσμα κανόνα του δικαίου της Ένωσης, ενόψει μελλοντικής ζημίας στο περιβάλλον συνεπεία της προβαλλόμενης πλημμέλειας του εθνικού δικαίου, όταν υπάρχει εύλογη πιθανότητα να επέλθει η εν λόγω μελλοντική ζημία, ιδίως διότι η χορηγηθείσα άδεια αφορά έργο το οποίο θα πραγματοποιηθεί σε περιοχή που αποτελεί οικότοπο για είδη υπό καθεστώς αυστηρής προστασίας και/ή διότι, βάσει της εφαρμογής της αρχής της προφύλαξης, είναι πιθανόν, κατόπιν ερευνών μετά τη χορήγηση της άδειας, να ανακύψει ανάγκη υποβολής αιτήσεως για παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 16 της [οδηγίας 92/43];
- 3) Έχουν τα άρθρα 12 και/ή 16 της οδηγίας [92/43] και/ή οι εν λόγω διατάξεις σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφοι 1 έως 9, και το άρθρο 9, παράγραφος 2, της [σύμβασης του Ώρχους], και/ή σε συνδυασμό με την αρχή ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν κάθε απαιτούμενο ειδικό μέτρο για την αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας, ως αποτέλεσμα ότι ένα σύστημα χορηγήσεως αδειών κατά παρέκκλιση το οποίο προβλέπεται στο εθνικό δίκαιο ως μέσο εφαρμογής του άρθρου 16 της οδηγίας δεν θα πρέπει να λειτουργεί παράλληλα με το σύστημα αδειοδοτήσεως των έργων και ανεξάρτητα από αυτό, αλλά θα πρέπει τουναντίον να αποτελεί μέρος ολοκληρωμένης διαδικασίας εγκρίσεως η οποία να περιλαμβάνει την έκδοση αποφάσεως από την αρμόδια αρχή (και όχι την ad hoc κρίση του ίδιου του κυρίου του έργου βάσει γενικής διατάξεως του ποινικού δικαίου) ως προς το αν θα πρέπει να ζητηθεί η χορήγηση άδειας κατά παρέκκλιση λόγω στοιχείων που προκύπτουν μετά

τη χορήγηση της άδειας για την κατασκευή του έργου και/ή να περιλαμβάνει την έκδοση αποφάσεως από την αρμόδια αρχή ως προς τις έρευνες που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο της εξέτασης του κατά πόσον θα πρέπει να ζητηθεί η εν λόγω άδεια;

- 4) Συνεπάγονται τα άρθρα 12 και/ή 16 της οδηγίας [92/43] και/ή οι εν λόγω διατάξεις σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφοι 1 έως 9, και το άρθρο 9, παράγραφος 2, της [σύμβασης του Ωρχους] ότι, στην περίπτωση πολεοδομικής διαμόρφωσης για την οποία χορηγήθηκε άδεια κατόπιν δέουσας εκτιμήσεως σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας [92/43] και εφόσον μπορεί να ζητηθεί η εφαρμογή παρέκκλισης μετά τη χορήγηση της άδειας σύμφωνα με το άρθρο 16 της οδηγίας [92/43], απαιτείται διεξαγωγή διαδικασίας συμμετοχής του κοινού κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6 της σύμβασης του Ωρχους;»

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 23 Οι ιρλανδικές αρχές και η Πολωνική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη, για τον λόγο ότι άπτεται, κατ' ουσίαν, νομικών ζητημάτων που αφορούν υποθετική περίπτωση.
- 24 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων την οποία καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα της έκδοσης προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων τα οποία υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να αποφανθεί επ' αυτών [απόφαση της 21ης Μαρτίου 2023, Mercedes-Benz Group (Ευθύνη κατασκευαστών οχημάτων εξοπλισμένων με συστήματα αναστολής), C-100/21, EU:C:2023:229, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 25 Ως εκ τούτου, συντρέχει τεκμήριο λυσιτέλειας για τα ερωτήματα που αφορούν το δίκαιο της Ένωσης. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβάλει εθνικό δικαστήριο μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί [απόφαση της 21ης Μαρτίου 2023, Mercedes-Benz Group (Ευθύνη κατασκευαστών οχημάτων εξοπλισμένων με συστήματα αναστολής), C-100/21, EU:C:2023:229, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 26 Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβλήθηκε στο Δικαστήριο στο πλαίσιο προσφυγής με αίτημα, μεταξύ άλλων, την ακύρωση της αποφάσεως της 25ης Ιουνίου 2020 και, αφετέρου, την κήρυξη ως ανίσχυρων των άρθρων 51 και 54 της κανονιστικής αποφάσεως του 2011.
- 27 Πλην όμως, από την εν λόγω αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, όπως και από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο και, ιδίως, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου της 2ας Ιουλίου 2021, προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο, μολονότι έχει ήδη απορρίψει τον λόγο της

προσφυγής ο οποίος αποσκοπούσε στην ακύρωση της αποφάσεως της 25ης Ιουνίου 2020 και έχει, συναφώς, απορρίψει και τον λόγο με τον οποίο προβλήθηκε το ανίσχυρο των άρθρων 51 και 54 του κανονισμού 2011 κατά το μέρος που αφορούσε την επίδραση του ενδεχόμενου ανισχύρου των διατάξεων αυτών στη νομιμότητα της διαδικασίας έκδοσης της προαναφερθείσας αποφάσεως, οφείλει, εντούτοις, ακόμη να αποφανθεί επί του ίδιου λόγου κατά το μέρος που αφορά τη μεταγενέστερη της εκδόσεως της ως άνω αποφάσεως κατάσταση.

- 28 Υπό τις συνθήκες αυτές, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να κριθεί παραδεκτή.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

- 29 Με το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξετασθούν πριν από το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 12 και 16 της οδηγίας 92/43 έχουν την έννοια ότι μια εθνική ρύθμιση που αποσκοπεί στη μεταφορά των διατάξεων αυτών της οδηγίας 92/43 στο εσωτερικό δίκαιο πρέπει να προβλέπει, αφενός, διαδικασία αδειοδότησης περιλαμβάνουσα την έκδοση αποφάσεως από αρμόδια αρχή, προκειμένου να προσδιοριστεί αν συντρέχει λόγος να υποβληθεί αίτηση για παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 16 της οδηγίας αυτής λόγω στοιχείων που προκύπτουν μετά τη χορήγηση της άδειας για ένα έργο και/ή αν απαιτείται προς τούτο η διεξαγωγή ερευνών, και, αφετέρου, τη συμμετοχή του κοινού στην εν λόγω διαδικασία παρέκκλισης.
- 30 Συναφώς, αρκεί να επισημανθεί ότι τα άρθρα 12 και 16 της οδηγίας 92/43, τα οποία δεν αφορούν μόνον τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο έργων κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2011/92, αλλά κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, δεν απαιτούν να εντάσσεται η διαδικασία παρέκκλισης δυνάμει του άρθρου 16 της οδηγίας 92/43 στη διαδικασία χορήγησης αδειών για τέτοια έργα ούτε να προβλέπεται η συμμετοχή του κοινού σε μια τέτοια διαδικασία παρέκκλισης.
- 31 Πράγματι, η οδηγία 92/43, όπως άλλωστε και η οδηγία 2011/92, δεν προβλέπει καμία υποχρέωση προς τούτο.
- 32 Ασφαλώς, το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2011/92 αφορά το ζήτημα της ένταξης ορισμένων διαδικασιών σε άλλες διαδικασίες. Εντούτοις, η διάταξη αυτή προβλέπει απλώς ότι η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μπορεί να εντάσσεται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο υφιστάμενων διαδικασιών αδειοδότησης για έργα ή, άλλως, στο πλαίσιο άλλων διαδικασιών ή των διαδικασιών που θα θεσπισθούν για την εκπλήρωση των σκοπών της συγκεκριμένης οδηγίας. Επιπλέον, το άρθρο 2, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας απαιτεί απλώς από τα κράτη μέλη, «όπου ενδείκνυται, [να] διασφαλίζουν τις δέουσες συντονισμένες και/ή κοινές διαδικασίες για την εκπλήρωση των απαιτήσεων της εν λόγω ενωσιακής νομοθεσίας», όσον αφορά τα έργα για τα οποία η υποχρέωση διενέργειας εκτιμήσεως των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον προκύπτει τόσο από την οδηγία 2011/92 όσο και από την οδηγία 92/43 και/ή από την οδηγία 2009/147.
- 33 Ομοίως, μολονότι το άρθρο 8α, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/92 επιτάσσει η απόφαση για τη χορήγηση άδειας να περιλαμβάνει «μέτρα παρακολούθησης, όπως ενδείκνυται», αντίστοιχα με αυτά τα οποία φαίνεται να προβλέφθηκαν με την απόφαση της 25ης Ιουνίου 2020

- στην υπόθεση της κύριας δίκης, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, εντούτοις η διάταξη αυτή δεν κάνει ρητή αναφορά στη διαδικασία παρέκκλισης δυνάμει του άρθρου 16 της οδηγίας 92/43.
- 34 Δεν μπορεί, επομένως, να προσαφθεί στην Ιρλανδία, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, ότι δεν θέσπισε πλήρες νομοθετικό πλαίσιο, δεδομένου ότι τα άρθρα 51 και 54 της κανονιστικής αποφάσεως του 2011 αποτυπώνουν αυτολεξεί το κύριο περιεχόμενο των άρθρων 12 και 16 της εν λόγω οδηγίας.
- 35 Τούτου λεχθέντος, τα άρθρα 12 και 16 της οδηγίας 92/43 και, ως εκ τούτου, τα άρθρα 51 και 54 της κανονιστικής αποφάσεως του 2011 που μεταφέρουν τις προαναφερθείσες διατάξεις στο εσωτερικό δίκαιο πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται συμφώνως προς τις απαιτήσεις που απορρέουν από άλλες πράξεις της Ένωσης, καθώς και από τις διεθνείς συμβάσεις που δεσμεύουν την Ένωση, ιδίως δε εκείνες που απορρέουν από την οδηγία 2011/92 και τη σύμβαση του Ωρχους, όπως έχουν ερμηνευθεί από το Δικαστήριο.
- 36 Από τη νομολογία αυτή προκύπτει δε ότι, στην ειδική περίπτωση κατά την οποία, αφενός, η υλοποίηση έργου το οποίο υπόκειται στη διττή υποχρέωση εκτίμησης και αδειοδότησης που προβλέπεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/92 προϋποθέτει ότι ο κύριος του έργου ζητεί και λαμβάνει παρέκκλιση από τα μέτρα προστασίας των ζωικών και φυτικών ειδών τα οποία προβλέπονται στις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου που διασφαλίζουν τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο των άρθρων 12 και 13 της οδηγίας 92/43 και, αφετέρου, ένα κράτος μέλος αναθέτει την εξουσία παροχής μιας τέτοιας παρέκκλισης σε αρχή διαφορετική από εκείνη στην οποία έχει ανατεθεί η εξουσία χορήγησης άδειας για το έργο, αυτή η ενδεχόμενη παρέκκλιση πρέπει κατ' ανάγκη να παρασχεθεί πριν από τη χορήγηση της άδειας για το έργο. Πράγματι, σε αντίθετη περίπτωση, η άδεια θα χορηγούνταν σε ελλιπή βάση και, ως εκ τούτου, δεν θα πληρούσε τις ισχύουσες απαιτήσεις (πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, *Namur-Est Environnement*, C-463/20, EU:C:2022:121, σκέψεις 52 και 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 37 Ωστόσο, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο και, ιδίως, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου της 2ας Ιουλίου 2021, το αιτούν δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο αρμόδιο να διαπιστώσει και να εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης, έχει ήδη κρίνει ότι, κατά το χρονικό σημείο έκδοσης της αποφάσεως της 25ης Ιουνίου 2020, η ανάγκη να παρασχεθεί παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 54 της κανονιστικής αποφάσεως του 2011 δεν είχε αποδειχθεί. Συνεπώς, δεν συντρέχει εν προκειμένω η περίπτωση που εκτίθεται στην προηγούμενη σκέψη, ήτοι εκείνη κατά την οποία απαιτείται να παρασχεθεί τέτοια παρέκκλιση πριν από τη χορήγηση της άδειας.
- 38 Τονίζεται επίσης ότι, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2011/92, η οδηγία αυτή –σκοπός της οποίας είναι, κατά τα διαλαμβανόμενα στην αιτιολογική της σκέψη 2, να λαμβάνονται υπόψη όσο το δυνατό πιο έγκαιρα οι επιπτώσεις στο περιβάλλον όλων των τεχνικών διαδικασιών σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με τις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, καθώς και με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»– απαιτεί η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων να εντοπίζει, να περιγράφει και να αξιολογεί δεόντως, σε συνάρτηση με κάθε μεμονωμένη περίπτωση, τις άμεσες ή έμμεσες σημαντικές επιπτώσεις ενός έργου στη βιοποικιλότητα, και ιδίως στα είδη και ενδιαιτήματα που προστατεύονται δυνάμει της οδηγίας 92/43 και της οδηγίας 2009/147.

- 39 Συνεπώς, η περάτωση μιας εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εκτίμηση η οποία πρέπει να είναι πλήρης (πρβλ. απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, *Namur-Est Environnement*, C-463/20, EU:C:2022:121, σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), πρέπει να καθιστά δυνατό να προσδιοριστεί αν, κατά την ημερομηνία της συγκεκριμένης εκτιμήσεως, το οικείο έργο είναι ικανό να επιφέρει αποτελέσματα απαγορευόμενα από το άρθρο 12 της οδηγίας 92/43.
- 40 Επομένως, δεν προκύπτει ότι εθνική ρύθμιση όπως η κανονιστική απόφαση του 2011, η οποία ανάγει σε αδίκημα την τέλεση πράξεων τις οποίες τα κράτη μέλη υποχρεούνται να απαγορεύουν σύμφωνα με το άρθρο 12 της οδηγίας 92/43, είναι, αυτή καθαυτήν, τόσο από γενικής απόψεως όσο και στο ειδικό πλαίσιο της χορήγησης άδειας για έργο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2011/92, ικανή να θίξει την πρακτική αποτελεσματικότητα του εν λόγω άρθρου 12 ή να αντιβαίνει στις αρχές των οποίων γίνεται μνεία στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως.
- 41 Τέλος, υπογραμμίζεται ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν αφορά παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 54 της κανονιστικής αποφάσεως του 2011. Κατά συνέπεια, δεν συντρέχει λόγος να προσδιοριστεί αν, και υπό ποιες συνθήκες, το κοινό αντλεί από τις διατάξεις της σύμβασης του Ωρχους δικαίωμα συμμετοχής σε διοικητική διαδικασία αφορώσα τέτοια παρέκκλιση.
- 42 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο και στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 12 και 16 της οδηγίας 92/43 έχουν την έννοια ότι μια εθνική ρύθμιση που αποσκοπεί στη μεταφορά των διατάξεων αυτών στο εσωτερικό δίκαιο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιβαίνει στην εν λόγω οδηγία για τον λόγο ότι δεν προβλέπει, αφενός, διαδικασία αδειοδότησης περιλαμβάνουσα την έκδοση αποφάσεως από αρμόδια αρχή, προκειμένου να προσδιοριστεί αν συντρέχει λόγος να υποβληθεί αίτηση για παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 16 της ως άνω οδηγίας λόγω στοιχείων που προκύπτουν μετά τη χορήγηση της άδειας για ένα έργο και/ή αν απαιτείται προς τούτο η διεξαγωγή ερευνών, και, αφετέρου, τη συμμετοχή του κοινού στην εν λόγω διαδικασία παρέκκλισης.

Επί του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 43 Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνικούς δικονομικούς κανόνες σχετικά με τον δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας μιας πράξης, σύμφωνα με τους οποίους ο προσφεύγων υποχρεούται να κάνει ρητή μνεία των νομικών διατάξεων των οποίων προβάλλει την παράβαση και δεν μπορεί να θέτει «υποθετικό ζήτημα» αλλά «πρέπει να θίγεται όντως και εν τοις πράγμασι» προκειμένου να δύναται να αμφισβητήσει τη συμβατότητα μιας κανονιστικής αποφάσεως με το δίκαιο της Ένωσης.
- 44 Από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι τα ερωτήματα αυτά υποβλήθηκαν διότι, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, οι ιρλανδικές αρχές επικαλέστηκαν τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες προκειμένου να αμφισβητήσουν το παραδεκτό της επιχειρηματολογίας της προσφεύγουσας της κύριας δίκης στην οποία ερείδονται το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα.
- 45 Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στα ερωτήματα αυτά, δεν παρίσταται αναγκαίο να δοθεί απάντηση στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 46 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έβδομο τμήμα) αποφαινεται:

Τα άρθρα 12 και 16 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας,

έχουν την έννοια ότι:

μια εθνική ρύθμιση που αποσκοπεί στη μεταφορά των διατάξεων αυτών στο εσωτερικό δίκαιο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιβαίνει στην εν λόγω οδηγία για τον λόγο ότι δεν προβλέπει, αφενός, διαδικασία αδειοδότησης περιλαμβάνουσα την έκδοση αποφάσεως από αρμόδια αρχή, προκειμένου να προσδιοριστεί αν συντρέχει λόγος να υποβληθεί αίτηση για παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 16 της ως άνω οδηγίας λόγω στοιχείων που προκύπτουν μετά τη χορήγηση της άδειας για ένα έργο και/ή αν απαιτείται προς τούτο η διεξαγωγή ερευνών, και, αφετέρου, τη συμμετοχή του κοινού στην εν λόγω διαδικασία παρέκκλισης.

(υπογραφές)